

تشبیب فقه اخلاق مکاسب ۸۷/۲/۲۵

- ۱..... بحث تشبیب:
- ۲..... حکم تشبیب:
- ۲..... ادله و عناوین حرمت تشبیب:
- ۲..... عنوان اول: عنوان ایذاء المؤمن
- ۳..... بیان صغرای استدلال:
- ۳..... بیان کبرای استدلال:
- ۳..... اشکال بر صغرای استدلال:
- ۴..... اشکال کبرای استدلال:
- ۴..... نتیجه بحث:

بحث تشبیب:

عرض کردیم که بحث تشبیب که اینجا مطرح شده از موضوعاتی است که به عنوانه در روایات مطروحه نیست. و فقها تعریفی برایش ذکر کرده اند. و آن تعریف قابل تضییق و توسعه است. و همینطور گفتیم تشبیب ارکانی دارد که به ملاحظه آن ارکان می شود تقسیمات متعددی برای آن ذکر کرد. و در پایان هم گفتیم که تشبیب ذیل توصیف غیر قرار می گیرد. و این توصیف غیر خودش می تواند اقسام و انواعی داشته باشد و ما در آینده به تناسب

موضوعاتی که با این بحث دارد انشاءالله نقشه جامع توصیف غیر را که به انواعی تقسیم می شود، به آن خواهیم پرداخت.

حکم تشبیب:

به عنوان اولی توصیف غیر بما هو هو مانعی ندارد، الا اینکه یک عناوینی و قواعد ثانویه ای محدودیتی برای تشبیب ایجاد نکند. از همین معلوم شد که پیشاپیش می خواهیم بگوییم که هیچ عنوان و قاعده کلی که مساوی با تشبیب باشد ما نداریم. ادله ای که ذکر شده باید بررسی کنیم اگر موردی پیدا شد که یک عنوان ثانوی و قاعده عامه ای به طور کامل منطبق بر تشبیب شد. یعنی در شریعت یک محرمی داشتیم و عنوان محرمی داشتیم که دائره آن بر دائره تشبیب دقیقاً منطبق می شود، آنوقت می توانیم بگوییم تشبیب علی الاطلاق محرم است. و الا اصل جواز است. اگر یکی از این عنوانی که به عنوان دلیل در اینجا ذکر شده برای حرمت تشبیب از لحاظ مفهومی و موضوعی دقیقاً منطبق بر تشبیب بود، آنوقت می شود بگوییم تشبیب به طور مطلق حرام است. و الا اینطور نیست. و لذاست که ما بعد از بیان این اصل که جواز باشد وارد ادله می شویم و باید نسبت عناوین وارده در آن ادله با عنوان تشبیب بسنجیم، ببینیم آیا نسبت تساوی است؟ یا من وجه است؟ یا مطلق است؟ یا اینکه تباین است؟ که ربط ندارد. این آن نکته محوری است که در ادله بعدی باید به آن توجه بکنیم. اگر نسبت تساوی شد. بین یکی از آن محرمات آینده و مستقبله در ادله با تشبیب آنوقت می توانیم بگوییم که تشبیب علی الاطلاق دلیل بر تحریمش داریم و لو با عنوان کلی نه به عنوان خودش، اما اگر آن عناوینی که بعد خواهیم گفت منطبق به تمام و علی التساوی بر تشبیب نباشد، بلکه انطباقش به نحو عموم و خصوص من وجه یا عموم و خصوص مطلق باشد، آنوقت تشبیب خاصی حرام می شود. نه هر تشبیبی، ملاک بحث آینده این است.

ادله و عناوین حرمت تشبیب:

عنوان اول: عنوان ایذاء المؤمن

گفته شده است که تشبیب و ذکر اوصاف زن دیگری مثلاً جلوی نامحرم با شعر و امثال اینها که تعریف خاص فقها بود، یا با یک تعمیمهایی که در این مفهوم می دهیم، این مصداق ایذاء مؤمن و ایذاء الغیر است. اینکه جلوی جمعی در یک رسانه ای در گروهی در مجلسی یکی بیاید اوصاف جمال و امثال اینها را در مورد یک زنی یا پسری غلامی و مردی برای غیر تبیین بکند و توصیف بکند در قالبهای شعری یا نثری، این موجب ایذاء است. این اولین دلیلی است که اینجا ذکر شده است.

این استدلال مرکب است از صغری و کبری می باشد.

بیان صغرای استدلال:

این است که التشبیب ایذاء، این آزار رساندن به دیگران است. دیگران را مورد آزار و اذیت قرار دادن است.

بیان کبرای استدلال:

این است که والایذاء محرم، آنوقت نتیجه می گیریم که تشبیب حرام است.

این استدلال مبتنی بر این است که تشبیب و ایذاء دایره های منطبق و تساوی بینشان برقرار باشد. تساوی که می گوئیم یعنی از این طرف تشبیب کاملاً کل دایره تشبیب در دایره ایذاء قرار بگیرد. یا باید تساوی باشد. استدلال متوقف بر این است که عنوان تشبیب با آن عنوانی که در ادله هفت هشت ده گانه بحث می کنیم تساوی داشته باشد، یا اینکه عموم و خصوص مطلقى داشته باشد از این طرف، یعنی کل تشبیب در دایره امر محرم قرار بگیرد. بخشی از تشبیب در خارج از آن دایره قرار نگیرد. اینجا هم اینطور است، ادعا شده که تشبیب علی الاطلاق این در دایره ایذاء قرار می گیرد و ایذاء هم حرام است.

اشکال صغرای استدلال:

صغرای استدلال مخدوش است، برای اینکه تشبیب در همه صور آن موجب ایذاء نیست. همان تشبیبی که برای اغراض شهوانی هم به کار برده می شود. گاهی موجب ایذاء آن شخص نیست. خود او زن غیر محترمه ای است، و با این کار مشکلی ندارد و ناراحت نمی شود. گاهی تشبیب موجب ایذاء شخص نمی شود. اینجا نیست که همه موارد تشبیب مورد ایذاء زنی بشود. تازه اگر تشبیب را معنای خاص بگیریم. که زن محترمه ای باشد. و این تشبیب عند محارم انجام بگیرد. این از یک جهت، خیلی وقتها ممکن است که این طرف اصلاً متوجه نشود. آزار دیدن متوقف بر این است که شخص متوجه بشود. ممکن است این تشبیب را انجام بدهد نسبت به زن یا مردی، و نامحرم هم باشد اما آن شخص از اول تا آخر عمر مطلع این قصه نشود. آن آزاری نمی بیند. و خیلی موارد دیگری که می شود اینجا ذکر کرد. بنابراین اینطور نیست که تشبیب همواره ملازم با ایذاء باشد. و کل موارد تشبیب در دایره ایذاء واقع بشود. به نحو اندراج خاص در ذیل عام یا تساوی با آن، تساوی معلوم است که ندارد، اندراج خاص تحت عام هم نیست. بلکه بین التشبیب و الایذاء عموم و خصوص من وجه، بعضی از تشبیبها است که ایذاء است و بعضی از تشبیبها است که ایذاء نیست، همانطور که ایذائاتی داریم که از راه دیگری کسی را می زند و آزارش می دهد. بدون اینکه تشبیبی در کار باشد. پس این تساوی یا اندراج خاص تحت عام در این استدلال وجود ندارد، بلکه عموم و خصوص من وجه است.

اشکال کبرای استدلال:

اما به لحاظ کبروی هم این استدلال محل مناقشه قرار گرفته است که آیا ایذاء مطلقاً حرام است؟ یا حرام نیست؟ آنچه که اینجا فرموده اند این است که ایذاء به طور مطلق نمی شود گفت حرام است. از چند جهت، اولاً اینکه چه کسی ایذاء بشود، مؤمن یا غیر مؤمن، در غیر مؤمن هم کافر ذمی یا کافر معاهد، اینها خودش محل بحث است. معلوم نیست که اطلاقی که همه اینها را بگیرد به یک شکل ندارد. این از یک طرف، از طرف دیگر درجات ایذاء هم متفاوت است. این هم معلوم نیست که همه درجات ایذاء محرم باشد. و همه انواع و اقسام ایذاء محرم باشد. پس از حیث متعلق ایذاء محل بحث است. از حیث درجات ایذاء محل بحث است. علاوه بر اینکه در ایذاء اینکه قصد هم در آن شرط است، یا نیست، محل بحث است. اجمالاً مناقشه کبروی این است که ایذاء من حیث المودی و المودی و الدرجات الایذاء و اقسام الایذاء در اینها تقسیماتی وجود دارد که اطلاقی که همه اینها حرام باشد معلوم نیست. بعضی مدارجش کراهت دارد، بعضی حرام است، بنابراین مطلق ایذاء هم معلوم نیست حرام بشود. مثلاً اینکه خیلی چیزها هست که ممکن است طرف اذیت بشود ولی آن معلوم نیست که موجب حرمت بشود.

نتیجه بحث:

نتیجه این بحث در عنوان اول این است که اگر مستدل در استدلال اول بخواهد بگوید تشبیب مساوی با ایذاء است، یا به عبارت دیگر تشبیب خاص تحت العام است، یعنی کل تشبیب ایذاء این محل مناقشه است که کل تشبیب ایذاء نیست. کما اینکه کل ایذاء محرم نیست. هر دو اشکال وارد است. اما فی الجمله بعضی از تشبیبات ایذاء محرم است. اینکه بگوییم کلاً تشبیب ایذاء نیست. به نظرم می آید این نتیجه را اگر آقای خوئی و دیگران بگیرند درست نیست. بعضی از تشبیب ها ایذاء است. و لذا حق این است که نگوییم تشبیب ایذاء نیست. و نگوییم که کل تشبیب ایذاء محرم، بلکه من وجه است.